

FEJÉRMEGYEI NAPLÓ

Előfizetési árak:
1 évre 12 kor., 1/2 évre 6 kor., 1/4 évre 3 kor.
Egyes szám ára 10 fill.

Felelős szerkesztő:
BILKEI FERENC.

Megjelenik: kedden, csütörtökön és szombaton este.
Szerkesztőség és kiadó-hivatal: Szent-István-tér 1.
Egyes számok kaphatók: a dohánytősdékben.

Szanin és szaninizmus.

(Kivonat dr. Vass Józsefnek a hitvédelmi kurzuson tartott előadásából 1909. febr. 25.)

„Umwertung aller Werte“ — így jellemzi egy szellemes író azon bölcsesleti kinyilatkoztatásokat, melyekben az emberi szellem jelenleg vergődik. Minden eddigi érték újraértékelése, igen, ez a mottó, ez a program, melyet az egész gondolkodásra kiterjesztett evolúció teremtett meg és adott a XX. század szerencsésen kultur-emberének kezébe. Egy korábbi előadásunkban jeleztük már azon hamis vágányokat, melyeket az evolúció gondolata rakott le és amelyekben nem szabad elindulnunk, ha csödbe jutni nem akarunk. Valamint akkor, most is éles különbséget teszünk a biológiai evolúció és a pánevolúció között. Az előbbi a természettudományok keretein belül marad, mint kutatási kritérium, mint többkésebbé bizonyított alagondolat vagy hipotézis, — az utóbbi az emberi megismerés és tudás minden ágában érvényesülni akar és, ha érvényesül, csödbe vezet minden irányzatot, amelynek tárgykörében anyagon és anyagi erőn kívül egyéb is van. És — hogy vonatkozzak egy nagyon előkelő fővárosi tudósunknak köszönettel vett megjegyzésére — ebben az értelemben hoztam fel annak idején Brunetiére szavait, aki a biológikus evolúció eszméjének híve volt, de rettegett és a szellemi élet csödjét látta a pánevolúcionizmusban.

A pánevolúció inkompatibilis az állandóság fogalmával. Neki nincsenek örök értékei, abszolút vagy alapigazságai. Szerinte minden a fejlődés folyamatában van — *πάντα ῥετ* mint a görög bölcselő mondta, — ennél fogva azon alakok, melyekben az anyag most előttünk áll, azon törvények, melyek az erő funkcióit szabályozzák, azon alapigazságok, melyeknek logikánk, metafizikánk, egész gondolkodásunk fölépül, biológikus és ideológikus fázisok, amelyek föltétlenül el-és meg fognak változni. Ezt tanítja Häckel a biológiában, Loisy a vallás terén, Hegel a filozófiában, Spencer a szociológiában, Helmholtz a geometriában (lásd szellemes, de kalandos fejtegetéseit a négy és több dimenzióról!) ezt állítja bele erkölcsi világnézetébe Arcübasew orosz ír Szanin című regényével.

Összintén megvallom, hogy Arcübasew íróról nem tudok semmit. Azt se tudtam a legutóbbi időig, vajjon létezett-e? Azonban a reklám kiállhatatlan erőszakossággal ordítja hetek óta fülembe, hogy igen is létezik, sőt világhírű nagyság, kit Szanin című regénye egyszerre Tolsztoj, Dosztojevskij és Gorkij mellé állított. Azután vita is indult két előkelő lapban e kérdés körül, vajjon pornográfia-e Szanin, vagy nem? Ez elméleti kérdés. Nem nagyon fontos. Sokkal fontosabb a gyakorlat, vajjon a Szanin erkölcsi világnézetét bele eresztethetjük-e a magyar nép lelkébe?

A regény tartalma meglehetősen sovány. Egy vidéki orosz város kiskaliberű társadalmában játszódik le, amelynek szellemi tartalmatlanságát, orthodox alapokon nyugvó, tehát „ostoba“ erkölcsösségét az író mesteri kézzel tudja felruházni

az unalom minden jegyével, hogy így a keret is kedvező színben állítsa elének a főhőst, Szanint. Ebben a kisvárosi társadalomba érkezik meg Szanin valahonnan a külföldről, tele egy különös, hedonisztiko-szociális filozófia eszméivel. Hite nincs, erkölcsi törvényt nem ismer, az életben értéket nem talál csak akkor és addig, míg az egészség és erő révén élvezni lehet. Ideáljai nincsenek, női erényt nem ismer, kedélye nincs, gondolatai vannak. És minő gondolatok? Csudálatosan szuggesztív egyéniségével legyűri mindenkit, szerencsétlenül tesz mindenkit, egy leányt megbecstelenít, Szolovejcsik diákok kétségbeesésébe és öngyilkosságba kergeti. Szvarozsics György, ki vele szemben az erkölcsös világnézet képviselője elbukik és agyonlövni magát, Zarudin katonatisztet lelűti, mire az öngyilkos lesz. Azután, amint jött, távozik anélkül, hogy anyját egy bucsuszóra érdemesítene, miután megfertőzte környezetét és elszórta új, független világnézetének eszméit.

E rövid tartalmi ismertetésben szándékosan hagyjuk utóljára azon részletek felemlítését, amelyek Zolára emlékeztető fajtalanságukkal kínosan érintik erkölcsi meggyőződésünket, kínosabban, mint az önmagukban súlyosabb elvi fejtegetések, mert közvetlenek. Utóljára hagyjuk, mert úgy látjuk, hogy ezek a részletek keltek a sajtó egy nagy részében örömjongást, egy másikban pedig ezek okozták a legelkeseredettebb támadásokat és a regénynek pornográfia elnevezését.

Mi a pornográfia? Porne görög nyelven rossz személyt jelent, pornográfia tehát az erkölcsi piszkos irodalma. Ide tartozik, ennél fogva minden írás, mely a nemi élet kérdéseiben leszáll az erkölcsi elbirálás talajáról és a piszkot ismer teti, terjeszti, azért mert — piszkos. A pornográfia tehát nem is kíséri meg, hogy új világnézetet adjon, nem törődik filozófiával és etikai kérdésekkel, nem iparkodik álláspontját a gondolkodás fegyverével megvédeni, hanem kéjeleg a piszkotban, mert az neki jól esik. Ilyen könyvek Szomorí írásai, a Fidibusz, Nagy Irma szerelmei stb.

Szanin az egész regényen keresztül okoskodik, filozofál, új világnézetet hirdet; erkölcsstelen elvei, cselekedetei nézeteiben gyökereznek, nézetei hamisak, világfelfogása rettenetes és züllött, de — van! És filozofálnak és okoskodnak a többiek is Szemjonov, Szolovejcsik, Szvarozsics György; épen azért, ha a szemérmetlen részletek úgy bokrátaiba fűzve, mint Doleschall tanár összefűzte, a legnagyobb mértékben megérdemlik is a pornográfia nevét, az egész regény nem egyszerű undorító pornográfia, hanem sokkal veszedelmesebb valami: az orthodox erkölcsi felfogás csödjének irányregénye, a minden erkölcsi törvénytől független élvezés filozófiája!

Sokkal fontosabb ennél az a kérdés, minő elbirálást érdemel Szanin világnézete, új erkölcsstana, a szaninizmus?

Világnézet bizonyos adott értékek elfogadása nélkül el se képzelhető. A világban adva van a létezés, a természetben az anyag és erő, a gondolkodásban az értelem mint megértő képesség, a bölcsletben, de a természetessé logikában is né-

hány alapigazság, az erkölcsi rendben a jó és rossz között való különbség. Ezek mind adott értékek, melyeket el kell fogadni, amelyeket nem lehet tudni és bebizonyítani. A skeptikust a jőzan filozofustól ez az elfogadás választja el. Minél több és magasabb értéke van valamely világnézetnek, annál nagyobb benne a megnyugvás, annál nagyobb tehát a tehetőség, hogy boldogul.

A régi kultur-népeknek is volt világnézetük, de szegényes, kevés volt bennük az etikus értékek s csak így lehet megérteni, hogy olyan művelt nép, mint az egyiptomi, az állatimádásig tudott süllyedni. Ha a názárethi Mester egyszerű reformátor lett volna és semmi egyéb, még akkor is halhatatlan érdeme volna az, hogy nagy etikus értékekkel gazdagította világnézetünket. A kórügyon fetregő beteg megnyugszik, türelmes sőt mosolyogni is tud rettenetes kínjai között. Hol veszi az erőt? Az élet csapásai között meg tudjuk őrizni lelkünk egyensúlyát. Boldogok tudunk lenni a családi életben. Bizalmunk van Istenben és emberekben. Tudunk dolgozni, vannak céljaink, ideáljaink, melyekért nélkülözünk, áldozunk. Hol vesszük az erőt mindezekhez? Világnézetünk etikus értékeiből amelyek lelkünk támaszai. Fizikai erőfeszítés lehetetlen támaszték nélkül, ilyen nélkül a szellemi, kulturális erőfeszítés, munka is lehetetlen, ilyen nélkül sőtélen, üresen imbolyognánk a kétségbeesés borzalmi között.

A modern áramlatok újja akarják teremteni egész belső világunkat. Jellemző, hogy e törekvések között az ember egészen az értelem szarnok-sága alá kerül. Magát az értelmi megismerést, az ésszt pszicho-fizikus laboratóriumokban vizsgálja, működését képletekre szedi, az érzelmi megismerést az idegekre, izmokra vezeti vissza. A kérdésekben előtörő érzéseket a tudós vizsgáló szemével nézi, központjukat, eredőjüket keresi agyban, idegrendszerben. Értelen, megérteni, tudni akar és vergődésében nem veszi észre, hogy beteg, mert szellemi álmatlanságban szenved, nem veszi észre, hogy pusztul, mikor a harmonia, nyugalom boldogság, költészet virágait önmagában össze-tiporta. Ezért veszíti egyik legnagyobb etikus értékét, a hitet, ezért uralkodnak rajta ösztönei, ezért viszi szinpadra, sajtóba, regényekbe a mez-telen testet, ezért dekadens, vagy nem dekadens, hanem *Ady-Endrés* a költészet, ez a sivár, üres költészet, melyet egy megvert, vagy szerelmes komondor ép úgy el tudna lővetni, ha a rim-faragás mestersége megadódot volna neki.

Kétségbeesítő jelenségek, de nem ritkák. Az értékek rohamosan „esnek“ ezen a rettenetes bözén! Ahol a hit nem tud gyökeret verni, nem is lehet másként. A jellemtelenség gyakori, mert a becsület, a kitartás, az önmegtartózkodás, a kisértések legyűrés, az erő öntudata. A modern ember érzi saját jellemtelenségét, de mentegeti. Ha figyelmesen belehallgatódzunk a modern gondolatok zürzavarába, megértjük, hogy a jellemgyöngeséget folyton újabb és újabb ugynevezett etikai elméletekkel igyekeznek takargatni. Csak

SÖVEGJÁRTÓ JÁNOS
VASZON, ASZTALNEMŰ ÉS ÁGYNEMŰEK ARUHÁZA, SZÉKESFEHÉRVÁR,
— BARÁTOK ÉPÜLETE, AZELŐTT ÖZV. HANEL ANTALNÉ-FÉLE ÜZLETHELYISÉG. —

Maj lapunk 4 oldal.

00000119

hogy az elméletre kegyetlenül rácsafol a gyakorlat!

Ime a modern világnézet csődje, a pánevolutió eredménye, melynek specifikus megnyilvánulása a *szaninizmus*, Megdöbbentő a világnézetek csatája, mely körülöttünk tombol és rajtunk kísérletez. Milliók telki nyugalmán, boldogságán kísérletezni nem szabad. Az értéktördelő irányzatok ellen védekeznie kell a társadalmaknak.

Ez a tér közös harctere mindnyájunknak. Itt nem szabad a katolikus Egyházat egyedül küzdeni engedni. Ezen a téren le kell dőniök a felekezetek, politikai pártok, társadalmi osztályok között lévő válaszfalaknak, hogy együtt harcolja mindenki az etikus értékek nagy szabadságharcát az erkölcsstelség, pornográfia, szaninizmus ellen.

Károly Ignác felolvasása.

Szó sem fér hozzá, Székesfehérvárott kitartó, öntudatos munka foly a nagyközönség művelése érdekében. S hála az intéző körök becsületes keresztény, hazafias lelkének, ez a munka a világnézet szempontjából kifogás alá nem eshetik. A szociáldemokraták gutaütött akciójától eltekintve ugyanis (melyet a legjobb akaráttal sem tudok *népnevelésnek* nevezni) városunk összes kulturát fejlesztő intézményei élvezeteken át kipróbált elvek szolgálatában állanak. A népakadémia, a szabad lyceum, a belvárosi katolikus kör hitviteldelmi kurzusa, a fiók-katolikus körök téli felolvasásai mind azt célozzák, hogy e város lakosságát a modern tudományok ismeretével gazdagítva, lélekben megartsák annak, ami eddig volt: kereszténynek és magyarnak.

Mint hatalmas segítő társ állott a mult vasárnapra ebbe a munkába, a helybeli főgimnázium tanári testülete, négy élvezetes, okos előadást ígérve annak a hallgatóságnak, mely nem sajnálja azt a heti egy órát, hogy ismereteiben gazdagodjék, helyes világnézetében erősödjék.

S valljuk meg, mindkettőre igen nagy szükségünk van. Különösen az utóbbira. Felületes vagy akárhányszor tendenciózus sajtónk, léha szépirodalmunk annyira lefogalja intelligenciánk idejét és érdeklődését a maga számára, hogy a tudományok komolyabb művelésére, ilyen művek olvasására sem ideje sem kedve nincsen.

Körülbelül egy évtizeddel ezelőtt, mikor a budapesti Szent István Társulat mostani palotájába költözködött, raktárának felesleges könyveit, potom áron bocsátotta a közönség rendelkezésére. A világirodalom remekait (csak Torquato Tassot említem), hazai írók nagyértékű munkáit lehetett megszerezni pár hatosért. A nálunk sem ismeretlen Dudek János egyetlen tanár egy derék 600 lapos munkáját 30 krajcárért ajánlotta a társulat megvételre s az volt a válasz: majd, ha ingyen adják, talán elolvasom.

A napokban írta Szuszai Antal dobsinai plebános, hogy Apológiája, mely a legszélesebb körű olvasóközönség igényeit tartja szem előtt s a bírálók részéről osztatlan elismeréssel találkozott, másfél év alatt eltek ugyan 2000 példányban, de az összes megrendelők között 20 mond: *huss* világi ember találkozott. Pedig, jegyzi meg igen okosan, a theologia nem szaktudomány, az — bizonyos mértékig — kell, hogy minden ember sajátja legyen.

Nemrég volt alkalmam a város gazdag, értékes munkákból álló könyvtárát megtekinteni. Rövid beszélgetés folyamán értesültem a könyvtár derék rendezőjéről és örétől, Kerekes főjegyző urtól arról, hogy a szépirodalmi művek forgalma némiképp kívánni valót sem hagy fenn, de csaknem hanyatt esett a bálmalutó, mikor a közelmúltban egyik fiatal tisztviselő az öreg Ribáry Világ-

tóriénelmét kölcsönözte ki olvasásra. S ezt bátran elmondhatjuk összes közönyvtárainkról.

Ugy veszem észre, ezeken a magyar emberrel, — úgy látszik — összenőtt bajokon iparkodott segíteni Apponyi miniszter s az ő nemes intencióit szolgáló főgimnáziumi tanári kar előadásai.

Az első felolvasó, Károly Ignác mindjárt in medias res nyult vasárnapi előadásával. Olyan elevenbevegő apológiát adott a szép számmal egybegyűlt közönségnek, hogy gyönyörűség volt hallgatni. A publikum legesetöbbség sebére tette gyógyító kezét s hatalmas ellengőzt adott annak a hitet romboló hatásnak, melyet a modern irodalom gyakorol az olvasók lelkére.

Tartózkodás nélkül mondotta el egyszerű, világos nyelven ez az ideális lelki nevelő azokat az igazságokat, melyeket mindnyájan ismerünk, mindnyájan szeretünk s mégis oly gondtalanul engedünk nap-nap után kitépni a magunk és gyermekeink lelkéből. Volt szó abban az előadásban mindenről, még a bojkottól is azon könyveskereskedőkkel szemben, kiknek kirakatában minden van, csak a keresztény világnézetet szolgáló irodalmi termék nincs.

Az Isten áldja meg érte! Az a száz urihölyg száz családba vitte szét az ő szép gondolatait s reméljük, hogy nem eredmény nélkül. (Mert férfiak, no azok, mint rendszeren, most is kevesen voltunk.)

Dornis István.

A szép felolvasást jövő számunkban közöljük. (Szerk.)

UJDONSAGOK.

— **Megyéspüspökünk konferenciái.** Dr. Prohászka Ottokár megyéspüspökünk a nagyböjti időszak folyamán Szegeden és Kassán tart konferenciákat. A szegedi konferenciák a Szegedi Katolikus Kör helyiségében folynak le három napon keresztül, naponta kétszer a hölgyek és egyszer az urak részére. Öméltósága holnap reggel utazik el Szegedre és vasárnap este érkezik vissza szekvárosába. A kassai konferenciák március 17-étől 20-áig bezárólag tartanak ugyancsak háromszor napjában.

— **Kitüntetés.** Öfelsége a király Daróczy István törvénytörési elnököt kuriai bírói címmel és jelleggel tüntette ki. A kitüntetés várossszerte élénk örömet keltett.

— **Egyházmegyei hírek.** A vallásalap kegyurasága alatt álló bodajki plebániára a vallásminiszter Puly Györgyöt, a bakonykúti plebániára pedig ideiglenesen Lechner János lelkészt mutatta be a megyéspüspöknek. — Töke István, a minap Ráckevére áthelyezett s. lelkész Törökbálintra, Szabó Ferenc bodajki s. lelkész pedig Ráckevére helyeztetett.

— **A hitvédelmi kurzus** előadásainak sorozata véget ért. Ugy tudjuk a jövő télen folytatódnak ezek a sok haszonnal járó előadások.

— **Eljegyzések.** Pühr Mihály kisszabadkai (Zala m.) jegyző eljegyezte Szüts Margit kisasszonyt, néhai Szüts Albert és neje, szül. Farkasdy Ilona leányát, Margitot.

Bory József mechanikus eljegyezte Kálmán Irma kisasszonyt, Kálmán János volt nádassládányi főkertész szép és kedves leányát Irmát.

Keresztes Győző Budapestről eljegyezte Löwy Adél kisasszonyt.

— **Áthelyezések.** A kultuszminiszter Vargha Máttyás főreálisiskolai tanárt saját kérelmére váro-

sunkból Nagyváradra helyezte át. Helyét a jövő tanév elején Vargha Gábor nagyváradai főreálisiskolai tanár fogja betölteni.

Szabó Dezső nagyváradai főreálisiskolai helyettes tanárt a kultuszminiszter Székelyudvarhelyre rendes tanárnak nevezte ki.

Ugy Vargha Máttyás, de különösen Szabó Dezső azok közé tartoztak, akik a mult évben a főreálisiskolában fölmerült vallási kérdésekben a mások által megindított viszálykodásokban a végsőig kitartottak a keresztény álláspont mellett. Mindketten kitartó és népszerű szónokai voltak a népakadémiai előadásoknak, a mikor kálvínista létükre tettekkel bizonyították be, hogy a mesterségesen szított vallási viszálykodások idején hazájának az szolgál leghívebben és leghasznosabban, a ki eltekint a dogmatikus különbségektől s a közös területen vállvetve munkálkodik közös eszményünkért a keresztény Magyarországért. Bármennyire sajnáljuk Vargha Máttyás távozását, áthelyezését, amelyet ő előléptetésnek óhajtott, még inkább pedig Szabó Dezső előléptetését őszinte örömmel üdvözljük.

— **Vitaestély.** A Fejérmegyei Széchenyi Szövetség folyó 3-án d. u. 5 órakor egyesületi helyiségében vitaestélyt rendez. Előadó Borján Ferenc szövetségi titkár, aki a „Szociális haladás”-ról tart előadást. Utána eszmecsere lesz az előadottak felett.

— **Köszönatnyilvánítás.** Fogadják hálás köszönetünket, kik szeretet édesanyánk özv. Námcsy Ferencné elhunytá alkalmából fájdalomunkat részvételükkel enyhíteni, ravatalára koszorút helyezni, a temetési szertartáson megjelenni s fogataikat rendelkezésre bocsátani szivesek voltak. *A gyászoló család.*

A ravatalra a következő fölírásu koszorúk érkeztek:

Isten veled, szeretett anyánk — Pista és Katica.

Isten veled szeretett anyám és nagyanyám — Vilma, Anna és Béla.

Forró szeretetem követ a sirba is! — Bánatos fiad Jani, Szeretett nagyanyáknak és dédanyáknak — János és Aranka,

Pista és Ella, Gizi, Jancsi, Bandika, Tibor és Pistika. Igaz szeretettel — Annic, Jóska, Babi.

Emléked szeretettel örizzük — Mariska, Ilona, Etelka, Miklós. Kedves dédanyáknak — Pistika, Klárka, Jancsika.

Szeretett nénénknak — Hermin és Péter.

Szeretett nénénknak — Gedi és Bózi.

Részvéte jeléül — Knazovitzky Béla és neje.

Őszinte részvétél jeléül — Karl István és neje.

Igaz részvétél — Dieballa György és neje.

Őszinte részvétél — özv. Say Istvánné és fia.

Szeretett keresztanyáknak — Halvax Józsefné.

Tisztelete jeléül — Anna.

Dr. Szabady József és neje.

Kedves jó Námcsy nőnek — Mariska és Géza.

Dr. Eisenbarth Károly és családja.

Őszinte részvéte jeléül — Özv. Karl Józsefné.

Brostyánszky Karolin.

Őszinte tiszteletük jeléül — Hübnér Károly és neje.

Igaz részvétél jeléül — Emmék és Miklós.

Őszinte részvétél — özv. Bogisich Jánosné és gyermekei.

— **A Hitelszövetkezet** évi közgyűlését vasárnap délelőtt 11 órakor tartja. Kérjük a tagokat, hogy teljes számban sziveskedjenek megjelenni. Tagsági könyvecskéjét mindenki magával hozza. Az igazgatóság.

— **Sorozások a fejérvári járásban.** Az 1908. évi újonc főorozás a székesfejérvári járásban. Székesfehérváron a magy. kir. állami mentelep laktanyahelyiségében a következő napokon fog megtartatni:

Márc. 8-án Aba Nagyláng, Sopoeya, Csősz és Tác.

Márc. 9-én Szabadbattyán, Falubattyán, Polgárdi, Füle, Sárszentmihály, Urhida, Csőr.

Márc. 10-én Nádasdladány, Sárkeszi, Jenő, Sárkeresztes, Inota, Moha, Iskaszentgyörgy és Lovasbereny.

Márc. 11-én Velence, Pátka, Zámoly K. Nyék, Nadap és Sukoró.

Márc. 12-én Pákoz, Szerégyes és Gárdouy.

— **Az országos tornaverseny.** A kultusz-miniszter leiratot intézett a középiskolák igazgatóságához, amelyben tudatja, hogy a magyar tanulók országos tornaversenyét az idén május 22 és 23-án tartják meg Budapesten. A tornaversenyen részt vesz mindkét középiskolának tanuló ifjúsága is.

— **A zenekedvelők.** A változatos és tartalmas programu hangverseny ékes bizonyosságot tesz városunk magas zenei kultúrájáról, amely Fricsay Richárd karmester nevével kapcsolatban nem nélkülözi a fejlődés jeleit. Megcsodált művészi értékek tekintetében zenekedvelőink előkelő színvonalon álló hangversenyek között is kiválik a vasárnapi hangverseny. Jóllehet a közönség két járnýban volt elfoglalva, a hangversenyt mégis zsufolt ház élvezte végig. A már sokszor méltatott zenekedvelők kara ezuttal is méltó volt régi hírnevére, már a programma nyitányában kiérettetők voltak jeles tulajdonságai: fegyelmelzetség, a darab hangulatához simuló előadás, kifogástalan összjáték, amely természetesen nemcsak a zenekar szorgalmát és készültségét, de a karmester nagy tudását s zenei életünk fejlődését biztosító ambicióját is dicséri. A zenekar még Nedbal: „A gyermek élet” c. operájából adott három részletet, amellyel hozzájárult a hangverseny művészetének emeléséhez. Az est érdekességét és magas művészetének jellegét különben Kertész Vilmos, a budapesti operaház tagja s dr. Réthy né bécsi énekművész nő fellépte adta. Kertész Schubert néhány kedves dalát énekelte zenekar kíséretével. A fiatal, ambiciózus művész csodálatos fegyelmelzetséggel bánik a hanganyaggal, a hangjából áradó érzelem melegsége a szív legbelső érzelmeiben talált visszhangra. Dr. Réthy né műsorán kívül csillogtatta töklates énekművészetét, amelynek bája, kellené a legmagasabban fokozta a hangverseny művelzetét. A közönség zajos ovációja elő nem tudott kitérni, három új számmal kellett eleget tennie a közönség hálás ünneplésének. A hangversenyt Vágner „Hódeleti zené”-jének erőteljes előadása zárta be.

— **A várm. közp. választmánya** szombaton ülést tartott Balassa Sándor főjegyző elnökletével. Az ülésen kiküldötték azokat a bizottságokat, amelyek az 1910-ik évre összeállítják az egyes választó kerületekben a választók névlajstromát.

— **Tenyészbika-vásár.** A Fejérmegyei Gazdasági Egyesület 1909. március 20-án Székesfehérvárott a községnek, illetőleg a közbirtokosságnak közös használatra szolgáló bikákkal való ellátása céljából tenyészbikavásárt rendez. A vásár Királykut-utca 11. szám alatt levő udvar istállóhelyiségeiben fog megtartatni. A vásár kezdete 1909. évi március 20-án 9 órakor, vége d. u. 2 órakor. Eladásra felhajthatók 18 hónapnál nem fiatalabb és 6 évnél nem idősebb, igazolvánnyal ellátott piros-tarka és magyarfajta bikák. A vásáron résztvenni szándékozók március 10-ig a Fejérmegyei Gazdasági Egyesület titkári hivatalánál írásban jelentkezzenek. A bejelentett állatok március 19-én az istállóba már beállíthatók, tédrtij minden bika után 3 kor. fizetendő, amiben az alomszalma és a szalma és a tűzkárbiztosítás is befoglalatik. Az állatok takarmányozása és felügyeletéről a tulajdonosok kötelesek gondoskodni. A vásáron eladott bikák ára után 2% jutalék fizetendő a Fejérmegyei Gazdasági Egyesület pénztárába. A bikák kedvezményes vasúti szállítására szükséges igazolványok az illetékes m. kir. gazdasági felügyelőtől kérendők.

— **Mozi.** „Othon” kávéház Kossuth-utca márciás hó 1-jétől kezdve Parádi Gusztó hírneves zenekara hangversenyez.

— **A haragosok.** Osztatics János helybeli földmives régebb idő óta rossz lábon állott, a Pintér családdal: A helyzet oda fajult, hogy egy összeszólalkozás alkalmával Osztatics a bicskájával Pintér Józsefnek több súlyos sebet ejtett. Természetesen az ügy a bíróság elé került, hol súlyos testisérítés vétsége miatt vonják felelőségre

a késelőt. Osztaticsnak azonban mindez nem volt elég haragja csillapítására és nap-nap után hol súlyosabb argumentumokkal köveket támadta Pintéréket. A rendőrség vetett véget a garázdálkodásnak, amennyiben Osztaticsot két napi elzárásra és 35 korona pénzbüntésre ítélte.

— **Tűz Rácalmáson.** Rosenczevige lezidó rácalmási lakháza 18-ának éjjelén tűzvész áldozata lett. Legett az egész ház: s a palláson levő gabona. A kár 15000 korona. A tűz oka ismeretlen.

— **Megtámadott hegyörök.** A pázmándiak előtt ugy látszik nem sok tekintélyük van a hatósági személyeknek, különösen pedig szegény hegyöröknek. Erre enged következtetni legalább az alábbi eset, amely az elmúlt napok egyikén Pázmándon az ugynevezett zsidóhegyen történt a hegy két örével, Kratancsik János pázmándi lakos szőlőhegyi pincéjében mulatgatót két társával Kiss Károly és Csurgó Mihályal. A vig mulatozás hangjai kihallatszóttak a préházból s Zovák István hegyör nem tudta megállni, hogy egy pillanatra meg ne nézze a vigadozókat. A házigazda szívesen fogadta az öreg hegyört, kit nem sokára követett társa Glócz János hegyör is. Néhány pohár bor felhajítása után a hegyör otthagya a társaságot, hogy folytassa körútját. A hajléktól azonban messze nem juthattak, mert Kiss Károly aki Zsovák régi haragosa utánuk lopódzott s egy karóval támadt rájuk. Glócz Jánost felkötötte, mikor pedig Zsovák védekezni mert, Kiss kést rántott elő s Zsovákot veszedelmesen összeszurkálta. A hetyke legényt súlyos testisérítés és hatóság elleni erőszak címén feljelentették.

— **Vasúti baleset.** Adony-Szabolcs állomáson tegnap este súlyos kimenetű baleset történt. Kerlanitz Gyula vasúti fékezőt egyik tolató vonat egy odanyomta a porthoz, hogy súlyos sebesülést szenvedett.

— **A csákvári tűz.** Korábbi értesülésünk kiégésitéseképen a következőkét írja tudósítónk. Folyó hó 21-én fél négy órakor rémesen hangzott községünkben végig a tűzoltóság vészkiáltja; az ember az álmából felébredve az órási szélvihar közepette nem is tudta, hogy mihez nyuljon, elmenjen-e a vész színhelyére, avagy a sajátját védje. Rác Endre községünk érdemes plebánosa a vele szemben levő templom hangjait huzta meg a riasztó vész jelzésére. Azután megjelent a vészhelyén káplánjával, Reichenbach Ferenc főtanítóval és Paulini Béla urod. ispánnal s a plebános kezében kannaival sietett embertársainak segítségére. A tűz gyujtogatásból keletkezett. Elégett 5 lakóház, 1 felszer és sertésöl. Az összes kár hivatalosan 7279 koronában lett megállapítva. A vészszínhelyén megjelent gróf Esterházy Mór is mint a tűzoltóság tényleges parancsnoka, aki tevékeny részt vett az oltási és mentési munkában. A nemeslelkű grófnak, Rác Endre plebánosnak, Hodor István káplánnak, Paulini Bélának, Reichenbach Ferencnek, Medgyesi Sándor és Tremkó Ferencnek, kik az oltási munkánál a legnagyobb önzetlenséggel segédkeztek, ez uton mond hálás köszönetet a tűzoltó testület nevében Goldschmied József szolgálatvezető parancsnok.

— **Vásári hírek.** A vásár, ahol féktelenbűl garázdálkodhatik a tolvajszellem, ezuttal is elég anyagot szolgáltatott a rendőrségnek. Vajkó Vincze szedi, Teleitis József akai és Ozgányi Lajos falusi csavargók gyanú magatartással ölölkdokt vásárban. A figyelmes rendőrség letartoztatta és 3—2 napi elzárással büntette őket.

Odor Sándor mohai lakos jó adás-vevés után alaposan felöntött a garatra. A mentők szállították a városházára, ahol a rendőrség vette tovább a kezelés alá: 50 korona pénzbüntetést szabtak rá.

Bokány János csereyeli lakos szintén többet szedett be a jóból; ez állapotban Varjas József sárkeresztúri lakos lova megrugta. Súlyosabb sérülést szenvedett.

SZÍNHÁZ.

Szombat, február 27.

A Baba. Ardó Ilonka jutalomjátéka. Mikor valaki felekezeti kérdéstről szól — mindig egy csomó tiltakozás rá a válasz. Ha azt mondanánk, hogy a színház, vagy a színházba járó publikum

felekezeti kérdést csinál, mindenki tiltakozna ellene. Pedig hiába tiltakozik ellene akármilyen szövegben mégis csak felekezeti jellegű volt a színház képe. Nem a szegény köldök barátokról s azoknak a kigunyolásáról, nevétségessé tételéről szölok. (Hiszen csak merre a színház? 12 rabbimust a színpadra állítani és merre őket úgy csuffá tenni, mint a hógányt a szegény köldök barátokkal cselekedték — lenné akkor gezéses?) Erről most nem szölok, De arról a vészhierről igen, a mely a várost a múlt héten bejárta. Körhordozták a véres kardot:

— Ardó Ilonka ellen tüntetés készül a jutalomjátékán. A Kormos-párt ki akarja fűtyölni stb.

Nosza lett erre népvándorlás. Pedig Kormos ép ugy csodálkozott, mint bárki, hogy az ő cégére alatt valaki ilyen nevétségessé játékot üzzön. Az állítólagos tüntetők, az a tíz-husz keresztény, aki a színházba jutott, szintén csodálkozott, ugy, hogy bátran lesülthetjük a tapasztalatot: Ardók maguk találták ki ezt a manővert, hogy telt házhoz, lehetőleg tüntetéshez és sok-sok virághoz jussanak. Nagyszerű tüntetés volt. Vizsgáltuk a publikumot: földszinten, páholyokban összesen 19-en valánk keresztények, a többiek mind az összetartozandóság kapcsait ápolták. Hoztak virágot, sokat, tapsolnak, éljenztek: szóval tüntettek.

Mindezt pedig — ne gondolja senki, hogy megrovásként mondjuk el. Nem! Inkább dicséretül, vagy mint egy érdekes jelenség konstatacióját említtük meg. Minálunk keresztényeknél ez nem lehetséges. A mi felekezetieskedésünk nem érzékeny. Bennünket oldalba kell döfni, meg kell rugni, míg föllápaszkodunk és az álmot szeméinkből kidörzöljük. Akkor aztán nagyon haragszunk — egy darabig. A haragunk azonban — magyarosan — hamar elmúlik, ásítunk egyet és aluszunk tovább. A zsidóknál minden nlánsz harci riadó, amely páncélt öltet a hivaték és testeik gyűrűjével foglalja körül az állítólag megtámadottat, lehet az jó, lehet az rossz, de ha hitsorsos, bizton számíthat a támogatásra és a védelemre. Ez a Vázsonyi „szétszórtságában is diadalmas faja.” ez a diadal titka és — ez a mi leszorulásunk titkának nyitja minden vonalon, akár politikáról, akár kereskedelméről, akár művészetéről, akár irodalomról legyen szó.

Mindezek előrebocsátása után székeségen elismerjük, hogy Ardó Ilonka a társulat egyik legbájosabb tagja. Igazi babaarc, sok-sok édes-séggel, pajzán mosollyal, gyermekek jókedvével. A játéka? Édes lstenem! Mit várjon az ember egy 19 esztendő kis leánytól, aki még az áblakba rakja a babáját: lássátok bácsik és nénikék, én nekem ez a legkedvencebb feladatom, ha tíres óráim vannak, ezzel cicázok, ezt fésülöm, ezt mosdatom, ezt a szöke, kondorhajru, puffitos képti aranyos kis babámat. A játékom is olyan. Hiszen olyan vagyok, mint egy barackfa virágos ága; telidesteli rózsaszínű szép szirmokkal. Ne várjatok tőlem mélységet, az érzés később kezdődik, most még csak szirmaim vannak, amelyek a komoly nap erősen világító fénye lepergett. A hangom, — hiszen még csak a babámnak szoktam énekelni, ha áltatom, annak pedig nem szabad kiabálni, mert felébred. Csak lágyan, csak csendesen, hogy más meg ne hallja.

Ardó Ilonka nagyon kedves volt szombaton. Igazi baba, akít érdemes volt megnézni, érdemes volt vele mulatni. Megérdemelte a jókedvet, a sok virágot.

A többiek — talán Fábiant kivéve, aki mint mindig, úgy most is nagyon komolyan vette a maga dolgát és csillogtatta a szép hangját — elég-gyengén játszottak. No de ez mellékes! Hiszen mindenki az aranyos Ardót nézte csupán.

Vasárnap d. u., febr. 28.

Csúkkirály. Délutáni előadás. Nagyon kevesen voltak.

A Góth-pár vendégzereplése.

A híruk régesrég megelőzte őket. Budapestent tisztelettel említték nagy művészetüket, mi örülünk, hogy bennünket is megtisztelték s megköszönjük nekik a nyújtott élvezetet. Érdekes két ember. Legtöbbször együtt játszanak, úgy a mikor férj és feleség szerep kerül nekik. Mondják, hogy az életük csupa mélység, csupa szeretet. A mit a színpadon a szeretetből bemutatnak, az

tiszta valóság az életben is. Ezért aztán igazi élet a játékok a színpadon is. Az asszony egy nagyon csinos, szoborszerű tennel, vonásaiban sok szépséggel megáldott bájos asszony. Asszony! Az ura robusztus, erős vállu, rövidnyaku, hatalmas ember. Férfi! Csodálatosan összeillenek. Szinte kiütközök rajtuk a keleti vér pezsgő, izzó mozgalmassága. Lúktat bennük, minden mozdulatukban az élet, aztán lángol, toporézok, éget, perzsel a szenvedély felindulásaiban. Ugy ragadnak magukkal mint az áradat. Belemerülünk a lelkükbe, félünk, ha egy tekintetük, vagy mozdulatukat, el kell vesztenünk, velük örülünk, velük döbbenünk meg, velük sírunk. Ha a művészet a való élet visszatükrözése, úgy a Góth-párban remekül élvezhetjük a művészetet. A régi szindarab levegőben élt, csak álmainkban mozgó szertelenségeit ma már nem tudjuk megérteni. Ma ismerjük a reális alapon mozgó színműveket s velük emelkednek az érvényesülési magaslataira a reális élet valószerűsége szerint mozgó művészek, akik nem dikcióznak nem szavainak, nem forgatják a szemeket, nem sóhajtoznak, hanem úgy tesznek, a hogyan az életben szokás. Ilyen a Góth-pár művésze. Ne is csodálják színészeink ha azok mellett az ő csinált mozdulataik, éneklő hangemelésük rikkva jessz meg bennünket. Persze minden sugó nélkül, meseszerű könyvedséggel gördült tova.

Vasárnap este, febr. 28.

A tolvaj. Fordította Góth Sándor. Bernstein nagyszerű műve modern darab, nem mesterséges összeabalyítás, nem fehér holló számba menő csodasemények mesterkélt vonásainak összegyűjtése, hanem maga az élet, egy egyszerű, teljesen valószínű történet, a melyre azt mondjuk, hogy ilyesmii hasonló körülmények közt száz ember közül kilencvennel megtörténhetik. Az asszony (Góthné) szereti az urát, (Góth) tetszeni akar neki, de a pénze kevés a toalettra. Adósságba veri magát az ura tudta nélkül, váltót ír alá, a hitelezők fojtogatják, aztán nagyon kedvező körülmények között hozzáfér dűsgazdag barátja pénzéhez, ellop belőle 20 ezer frankot. Az asszonyba szerelmes egy gyerek, (Gyenis) a barátja fia, a ki a megszorult asszony bűnét magára vállalja. A férj azonban fölfedezi a bűnt, egy borzalmas családi jelenet után a fiatal embert kiszabadítják az apja, (Kovács) büntetésétől s a házaspár kivándorol Amerikába. Ilyesmii a való életben is megtörténhetik.

Az első felvonás egy édes családi jelenet, a szerető férj és szerető asszony mélyesége és tiszteletreméltó vonzalma. Ha Góthék nem olyanok volnának az életben, mint a hogyan itt mutatják, talán még nagyobb művészek volnának. De mivel tudjuk, hogy itt a való élet bizalmasága áll előttünk, még mélyebben lép meg bennünket. Valóban kár csak egy mozdulatukat is elvesztenünk. De a katasztrófa fekete fürgetege is megjelenik a látóhatáron. A pénz elvesztése fölött, a detektív, (Bátori) felfedezi az alaposan gyanúsított és szerelmes Fernandot, a ki a büntetés asszony vétkét magára vállalja. Góthné mestersen mutatja be magát a bűn árnyékában, a melynek feketesége egyelőre mást szennyez be.

A második felvonás örült szenvedélyei minden izület megremegettik. A férj a bizalmas családi fészek jelenetei közt gyanakodni kezd. Az asszony titkolózik, tagad, kerülgeti a szörnyű valóságot. Aztán jön a felfedezés. A szerelmes asszony kétségbeesése, hogy becsületével férje szerelmét, hogy mindent elveszt. Annyi természetesség, annyi igazság rejlik a jelenetek eljátszásában, a mennyit kevés művészi erő produkált. Lélektüneteket visszafojtva láttuk az asszony ingadozását, majd vétkének beállítását, kétségbeesését. Az ő művésze itt szinte utólrhetetlennek látszik. Aztán a férj vad dühe mint a veszett oroszláné, ordít felénk, megremegetve valónkat. A féltékenység mardosó fájdalmát mesteri művészzel adta vissza. Mindez feledhetlen marad nekünk.

Az utolsó felvonás az elégtétel. Itt is érdekes minden mozdulatot megfigyelünk, a kétségbeesett asszony védekezését, a férj kegyetlenül szigorú igazságszolgáltatását, végül a valóság feltárásában, valóság feliderítésében megnyugtató igazságszolgáltatást.

A közönség nagyon hálás volt: A felvonások után se szeri se száma nem volt a kihívásoknak.

Hétfő, márc. 1.

Baccarat. Irta Bernstein. Fordította Góth Sándor. A második est csak megerősített bennünket első meggyőzőségeinkben. Bernstein modern mélyesége lélektana oly interpretációt kapott a Góth párban, a mi szinte speciálisan mesés és mesésen speciális szerencse rájuk is, a közönségre nézve is. Itt is azt a lassu, szinte nehezen induló történetet láttuk. A ki nem érdeklődik a regények leírásai, hangulatfestései, pszichológiai tükröződései iránt, az unatkozik — a ki azonban szeret a lélek mélyén vizsgálódni, az mondhatlan élvezetet talál az előadásban is, aztán pedig abban a mesésen kidolgozott és mégis mesésen természetes előadásban, a melyben tegnap újra részünk volt. Chacero Robert (Góth) titokban szereti a férjes Helént (Góthné) Robert rengeteg öszveget veszít baccarat-n a melyet más pénzéből pótol. A halálra készül. Kedvese azonban meg akarja menteni. Elő akarja teremteni a pénzt. Többekkel alkudozik, végre atyjához, a báróhoz (Kovács) fordul. A titok, a szerelmi összeköttetés lassan derül ki. Ugy érezzük magunkat, mint mikor a forrást nézzük, amely eleinte cseppenként hull alá, aztán csörgedezik, majd rohan, végül tájézkodik, morajlik, zug és sziklákat görget. Így fejlődik ki előttünk ez a páros jelenet, minden percben fokozva idegeink feszülését, míg végre lázban, kipirult arccal remegünk a borzalmasan erős jelenetek hatása alatt. A második felvonásban Góthné csodálatosan magasra fokozta szenvedélyét, mikor a szerelmét féltő, követelő, érte minden korlátot összetörő asszony lángolásával követelte jogait. Kovács, a mi Kovácsunk méltó volt hozzá. Büszkéek voltunk rá, valamint arra is, hogy Góthék vállomása szerint a vidéki színpadokon alig találhat hozzá hasonló partnert. A harmadik felvonás a halálra készülő Góth ez elveszett ember idegességével, minden gondolatunkat lebilincselő játékaival. Szerelmesének borzalmas kétségbeesése a pisztoly durranása utána a finále, egyszersmind az a benyomás, hogy a magyar színművészetnek, különösen a minden ízében modern Bernstein daraboknak nagyobb színművésztik aligha van, mint a Góth-pár. Mi csak köszönni tudjuk és akarjuk nekik a nyújtott élvezetet azzal a biztosítással, hogy bármikor jönnek Fehérvárra, mindig hálás publikumot fognak találni, mert művészetük mélyesége hatása a szívekre és az elmékre is törölhetlen nyomot véselt.

MEGHIVÓ.

AZ ISZTIMÉRI KER. FOGYASZTÁSI SZÖVETKEZET
 folyó évi március 7-én délután 1 órakor
 a szövetkezet nagytármében
Közgyűlést
 tart, melyre a szövetkezet tagjait meghívja
 az Igazgatóság.

A gyűlés tárgyai:

1. Az igazgatóság és felügyelő bizottság jelentése az 1908 üzleti forgalom eredményéről.
2. A felmentés megadása.
3. Esetleges indítványok a felszámolásra.

Alulírt légszeszgyár igazgatósága a legjobb minőségű sziléziai darab köszémből előállított

Coakszának

métermázsája 4-40 koronáért a légszeszgyárban ajánlja azon kedvezmény mellett, hogy aki 3 métermázsát, vagy ennél nagyobb mennyiséget vesz egyszerre, annak a légszeszgyár a saját fuvarán a coakszot helyben a házhoz (a ház kapujáig) szállítja fuvardíj nélkül. Az ugyanazon köszémből előállított

Kátrányának

métermázsáját pedig 6 koronáért ajánlja szintén a légszeszgyárban, előleges készpénzfizetés ellenében. Vagon rakományként külön megjegyzés szerint.

Kátrányunk nagyon alkalmas szőlőkarók festésére és mindennemű fa konzerválására.

Székesfehérvári légszeszvilágítási társulat igazgatója

MRAZ V.

Székesfehérvári Kereskedelmi Bank.

Hirdetmény.

A Székesfehérvári Kereskedelmi Bank 1909. évi február hó 14-én tartott rendes évi közgyűlésén elhatározta, hogy 300.000— K részvénytökéjét 450.000— K-ra emeli. Ebből a célból kibocsátandó 500 drb 300 korona névértékű új részvény — alapszabályaink 4-ik §-a által az eddigi részvényeseiknek biztosított elővételi jog figyelembe vételével — átvehetőek következő feltételek mellett:

1. Az elővételi jog gyakorlása céljából a részvények 1909. évi március hó 1-től 31-ig az intézetnél a hivatalos órák alatt lebélyegzés végett bemutatandók. A mennyiben az elővételi jog ezen megállapított határidőn belül nem gyakoroltattott, az végleg megszűnt.

2. Minden bemutatott régi részvény után egy elővételi elismervény állítatik ki és két ily elismervény alapján egy drb új részvény vehető át. — Fél részvények nem adatnak ki.

3. Az új részvények vételára:
darabonként	K 700—
3 havi kamattérítés	" 10—
bélyegilleték és költség	" 5—

összesen 715 koronában

állapított meg, mely vételár egy öszzegeben vagy elővételi jog gyakorlásakor vagy legkésőbb 1909. évi november hó 1-éig fizetendő be, mely utóbbi esetben azonban 1909 évi április hó 1-től járó 6% késedelmi kamat számíttatik fel. 1909 november 1-ig nem érvényesített elővételi elismervények hatályukat veszítik.

Az új részvények a vételár lefizetésekor adatnak ki és már a folyó évben elérendő nyereségben részesülnek.

Székesfehérvár, 1909 február hó 15.

AZ IGAZGATÓSÁG.

Nyomatott az Egyházmegyei Könyvnyomdában Székesfehérvárott.